

Bērnu aizsardzības
centrs

**Vadlīnijas ārpusģimenes aprūpes atbalsta
centriem par bāriņtiesai iesniedzamās
dokumentācijas sagatavošanu pēc tam, kad
persona ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrā
apguvusi adoptētāju mācību programmu**

Rīga, 2025

Vadlīnijas izstrādātas iepirkuma Nr. BAC 2024/5-12/16 “Ārpusģimeņu aprūpes atbalsta centru metodikas izveide, semināru organizēšana un darbības kritēriju izveide” ietvaros.

Izstrādātājs: SIA OnPlate sadarbībā ar Bērnu aizsardzības centru.

Bērnu aizsardzības centrs, 2025.

SATURS

ADOPCIJAS NORMATĪVAIS REGULĒJUMS.....	4
POTENCIĀLĀ ADOPTĒTĀJA RAKSTUROJUMS UN INFORMĀCIJA PAR MĀCĪBU PROGRAMMAS APGUVI (KAS NEPIECIEŠAMS LĒMUMA PIENĒMŠANAI PAR PERSONAS PIEMĒROTĪBU ADOPTĒTĀJA STATUSAM)	7
I veidlapas sadaļa.....	8
Potenciālā adoptētāja raksturojums	8
Prasības psihologam, kas veic personas psiholoģisko izpēti un sniedz psihologa atzinumu	10
II veidlapas sadaļa	13
Informācija par mācību programmas apguvi atbilstoši potenciālā adoptētāja apmācību programmā noteiktajām prasībām/ kompetencēm:	13
III veidlapas sadaļa	15
Pielikums Nr.1	15

ADOPCIJAS NORMATĪVAIS REGULĒJUMS

2024. gada 10. septembrī stājās spēkā grozījumi Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumu Nr. 667 “Adopcijas kārtība”¹ (turpmāk – Adopcijas kārtība), kura tika papildināta ar 23.¹ punktu par pienākumu atbalsta centram sniegt bāriņtiesai informāciju par mācību programmas apguvi, personas raksturojumu un tās sniegto kompetenču pašvērtējumu, psihologa atzinumu, kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam, kā arī attiecīgu apliecību, ja persona sekmīgi apguvusi mācību programmu.

Lai veicinātu efektīvu bāriņtiesu un ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru (turpmāk – Atbalsta centri) sadarbību, Adopcijas kārtībā iekļauts 23.4. apakšpunkts, kas prezumē, ka personas izvērtēšanas laikā bāriņtiesa izvērtē 23.¹ punktā minētos dokumentus un informāciju.

Adopcijas kārtības grozījumu anotācijā (turpmāk – Anotācija) norādīts, ka “Minētā dokumentācija bāriņtiesai ir būtiska pilnvērtīgai personas atbilstības adoptētāja statusam izvērtēšanai, jo tā satur atbalsta centra sagatavoto informāciju par potenciālā adoptētāja pieredzi bērnu aprūpē un audzināšanā, motivāciju bērna adopcijai, iesaisti mācību procesā, personas kompetenču² novērtējumu, personas sadarbību ar atbalsta centru, personas gatavību uzņemt savā ģimenē bērnu, kas palicis bez vecāku gādības un citiem būtiskiem aspektiem, pēc iespējas objektīvākai personas piemērotības adoptētāja statusam izvērtēšanai. Tāpat iesniedzamās informācijas apjoms ietver arī personas pašvērtējumu, proti, savu resursu un vajadzību novērtējumu, atbilstoši Adopcijas kārtības 3. pielikumā paredzētajām kompetencēm adoptētāja statusa iegūšanai”.³

Adopcijas kārtības 23.7. un 23.8. apakšpunktos noteikts, ka bāriņtiesa sešu mēnešu laikā pēc adopcijas pieteikuma saņemšanas izvērtē personas piemērotību adoptētāja statusam un izvērtēšanas laikā nosūta personu pie psihologa ārpusģimenes aprūpes atbalsta centrā vai bāriņtiesā, lai saņemtu atzinumu, kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam, kā arī nosūta personu apgūt adoptētāja mācību programmu, atbilstoši šo noteikumu 3. pielikumam. Adoptētāja mācību programma nav jāapgūst, ja persona ir sekmīgi apguvusi adoptētāja, aizbildņa vai audžuģimenes mācību programmu, izņemot

¹ Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumi Nr.667 “Adopcijas kārtība”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/302796-adopcijas-kartiba>

² Lietpratība, plašas zināšanas, profesionāla pieredze, izpratne (kādā jautājumā, jautājumu kopumā); speciālista darbības joma. Iegūts no: Spektors, Andrejs u.c. Tēzauris.lv. 2024. Rudens versija. CLARIN-LV digitālā bibliotēka. Pieejams: <https://repository.clarin.lv/repository/xmlui/handle/20.500.12574/110>

³ Tiesību akta projekta “Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 “Adopcijas kārtība”” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/46bd9eac-5da3-4e92-baa6-50492f020f9d>

gadījumu, ja bāriņtiesa, uzsākot personas izvērtēšanu atbilstoši šo noteikumu 23. un 26. punktam, ir atzinusi, ka personai ir nepieciešams apgūt adoptētāja mācību programmu.

Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 355 “Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi”⁴ (turpmāk – Atbalsta centra noteikumi) 12.3. un 12.5.¹ apakšpunktos ir noteikts, ka Atbalsta centrs nodrošina mācības potenciālajiem adoptētājiem atbilstoši ar Bērnu aizsardzības centru saskaņotajai mācību programmai un Iesniedz bāriņtiesai informāciju par mācību programmas apguvi, personas raksturojumu un viņas sniegto kompetenču pašvērtējumu, psihologa atzinumu, kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam, un apliecību, ja persona sekmīgi apguvusi mācību programmu.

No normatīvā regulējuma izriet, ka Atbalsta centriem ir uzticēta ārkārtīgi nozīmīga loma procesā, kura laikā persona (sākot no adopcijas pieteikuma⁵ iesniegšanas brīža bāriņtiesā) no potenciālā adoptētāja kļūst par personu, kurai ar bāriņtiesas lēmumu piešķirts adoptētāja statuss. Katra no uzdevumiem, kuru ietvarā persona no potenciālā adoptētāja nonāk līdz adoptētāja statusam, izpildē par virsmērķi uzstādāms Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumā norādītais:

NB! “Adopcijas mērķis ir nodrošināt konkrētam bērnam harmonisku dzīves vidi, ģimeniskas attiecības pie personām, kuras spēj bērnam tādu radīt, nevis nodrošināt ģimenei konkrētu bērnu – bērna interešu un tiesību ievērošana prevalē pār personas vēlmi adoptēt bērnu”.⁶

Atbalsta centrs nodrošina psiholoģisko izpēti, psihosociālo atbalstu un mācības potenciālajiem adoptētājiem, palīdzot viņiem izprast adopcijas nozīmi, iespējamus izaicinājumus un adoptējamā bērna vajadzības. Šī sagatavošana ir ļoti būtiska, lai potenciālie adoptētāji emocionāli un praktiski spētu nodrošināt stabilu un drošu vidi bērnam.

Norādāms, ka Atbalsta centram, uzsākot potenciālā adoptētāja apmācību, ir strikti jāievēro Adopcijas kārtības 17. punktā noteiktais, ka, lai uzsāktu adopcijas procesu, persona, kuras vēlas kļūt par adoptētāju, bāriņtiesā, kuras darbības teritorijā deklarēta personas dzīvesvieta, uzrāda personu apliecinošu dokumentu un iesniedz Adopcijas kārtības 17. punktā minētos dokumentus. Personas piemērotību adoptētāja statusam bāriņtiesa izvērtē sešu mēnešu

⁴ Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumi Nr. 355 “Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/299998-arpusgimenes-aprupes-atbalsta-centra-noteikumi>.

⁵ Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumi Nr. 667 “Adopcijas kārtība” III nodaļa. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/302796-adopcijas-kartiba>

⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 8. novembra spriedums lietā Nr. A420256416, SKA-885/2018. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5653>

laikā pēc adopcijas pieteikuma saņemšanas, un tās ietvaros veic virkni darbību, kas kā obligātas noteiktas Adopcijas kārtības 23. punktā.

No minētā izriet, ka potenciālā adoptētāja pienākums saņemt psihologa atzinumu un apgūt adoptētāja mācību programmu ir viens no posmiem vairāku citu darbību ietvarā, no kā secīgi izriet, ka

NB! Ne pie kādiem apstākļiem nav pieļaujams, ka persona ceļu uz adoptētāja statusu uzsāk Atbalsta centrā, kur ar mērķi iegūt adoptēja statusu apgūst adoptētāja mācību programmu. Uzsverams, ka tikai bāriņtiesa var nosūtīt personu apgūt adoptētāja mācību programmu un secīgi tikai persona, ko bāriņtiesa nosūtījusi apgūt adoptētāja mācību programmu, ir tiesīga saņemt valsts apmaksātu Atbalsta centra pakalpojumu, kura ietvarā saņem Atbalsta centra izsniegtu apliecību, ja persona sekmīgi apguvusi mācību programmu.

Lai nodrošinātu efektīvu sadarbību un informācijas apmaiņu ar bāriņtiesu, informācijas apjomā līdzvērtīgas dokumentācijas saņemšanu bāriņtiesās no Atbalsta centriem par personām, kuras vēlas iegūt adoptētāja statusu, kā arī veicinātu Atbalsta centru vienotu praksi attiecīgas dokumentācijas sagatavošanā, ir izstrādāts veidlapas paraugs – Potenciālā adoptētāja raksturojums un informācija par mācību programmas apguvi, kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam (sk. 1. pielikumu), kas būtu izmantojams ikdienas praksē. Veidlapas izkārtojums un sadaļas ir līdzīgas Atbalsta centru jau aprobētajai veidlapai potenciālo audžuģimeņu raksturojuma sagatavošanai, papildus tajā ir iekļautas citas kompetenču kategorijas, kas balstītas uz Adopcijas kārtības 3. pielikumā norādītajām prasībām potenciālo adoptētāju mācību programmas saturam.

POTENCIĀLĀ ADOPTĒTĀJA RAKSTUROJUMS UN INFORMĀCIJA PAR MĀCĪBU PROGRAMMAS APGUVI (KAS NEPIECIEŠAMS LĒMUMA PIENĒMŠANAI PAR PERSONAS PIEMĒROTĪBU ADOPTĒTĀJA STATUSAM)

Atbilstoši normatīvajam regulējumam⁷ Atbalsta centrs sagatavo un bāriņtiesā iesniedz dokumentus:

- Personas (potenciālā adoptētāja) raksturojums;
- Informācija par mācību programmas apguvi;
- Atbalsta centra psihologa atzinums, kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam (*ja persona ir izgājusi psiholoģisko izpēti Atbalsta centrā, kas realizējis apmācības*);
- Apliecība par mācību programmas apguvi;
- Prakses atskaite (*ja tāda ir bijusi nepieciešama*);
- Personas/potenciālā adoptētāja kompetenču pašvērtējums.

Laba sadarbība starp Atbalsta centru un bāriņtiesu nodrošina, ka informācija par potenciālo adoptētāju tiek pilnvērtīgi apkopota un analizēta. Tādējādi tiek pieņemti izsvērti, pārdomāti un bērna labklājību prioritizējoši lēmumi. Speciālistu koordinēts darbs palīdz veidot vienotu pieeju un sniegt potenciālajam adoptētājam konsekventu un viņa aktuālajām vajadzībām atbilstošu palīdzību un atbalstu.

⁷ Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība" 23.¹ apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/302796-adopcijas-kartiba>; Ministru kabineta 2018.gada 26. jūnija noteikumi Nr.335 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi" 12.5.¹ apakšpunkts.

I veidlapas sadaļa

Potenciālā adoptētāja raksturojums

Raksturojuma⁸ sagatavošanai ir būtiska nozīme tālākās adoptējamā bērna labklājības nodrošināšanā. Raksturojuma sagatavošanai nepieciešamā informācija ir iegūstama potenciālā adoptētāja (laulāto) psiholoģiskās izpētes, individuālu sarunu un apmācību procesa laikā, kā arī, nepieciešamības gadījumā, lūdzot sniegt papildu informāciju potenciālā adoptētāja (laulāto) dzīvesvietas bāriņtiesai (piem., par bāriņtiesas konstatētajiem iespējamajiem riskiem utt.). Atbalsta centra un citu piesaistīto speciālistu cieša sadarbība ir obligāts priekšnosacījums, lai varētu sagatavot kvalitatīvu potenciālā adoptētāja (laulāto) raksturojumu.

NB! Atbilstoši normatīvajam regulējumam, Atbalsta centram bāriņtiesā ir iesniedzams “personas raksturojums”.⁹ Iepazīstoties ar līdz šim īstenoto Atbalsta centru praksi, jo vēlams saglabāt arī turpmāk, aicinām ievērot, ka gadījumos, kad adoptētāja statusu vēlas iegūt laulātie, Atbalsta centram bāriņtiesā ir iesniedzams viens raksturojums, kurā iekļauta informācija, kas nonākusi Atbalsta centra rīcībā apmācību un pārrunu laikā ar laulātajiem, kas bāriņtiesā izteikuši vēlmi iegūt adoptētāja statusu.

Šo veidlapas sadaļu aizpilda Atbalsta centra speciālisti, kas piedalās raksturojuma sagatavošanā un paraksta potenciālais adoptētājs (laulātie) pēc iepazīšanās ar Atbalsta centra speciālistu sagatavoto raksturojumu. Ja potenciālais adoptētājs (laulātie) atsakās parakstīt Atbalsta centra sagatavoto raksturojumu, tad veidlapā ir ierakstāma atzīme, ka potenciālais adoptētājs (laulātie) ir iepazīstināts ar šo raksturojumu.

Personas dati:

- Potenciālais adoptētājs (laulāto) vārds, uzvārds, dzimšanas dati;
- Raksturojuma pieprasītājs – attiecīgās bāriņtiesas nosaukums;
- Raksturojumu sagatavotājs – Atbalsta centra speciālista (-u) amats, vārds, uzvārds, paraksts, datums, kad raksturojums sagatavots;
- Potenciālā adoptētāja (laulāto) apliecinājums par iepazīšanos ar raksturojumu.

⁸ Kāda cilvēka darba, darbības, rakstura, personas īpašību apraksts, arī vērtējums; oficiāls dokuments, kurā ietverts šāds apraksts, arī vērtējums. Iegūts no: Spektors, Andrejs et.al. Tēzaurs.lv, 2024, Rudens versija, s.v. “raksturojums”. Pieejams: <https://tezaurs.lv>

⁹ Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumi Nr.667 “Adopcijas kārtība” 23.¹ apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/302796-adopcijas-kartiba>

Potenciālā adoptētāja (laulāto) raksturojums:

- Personas motivācija, motivācijas veidošanās vēsture un iemesli;
- Pieredze bērnu aprūpē un audzināšanā (apkopojums par izieto praksi vai skaidrojumu, ka esošā pieredze ir pielīdzināma praksei);
- Personas (laulāto) iespējamie riski un grūtības;
- Personas (laulāto) resursi un stiprās puses;
- Turpmākās paredzamās vajadzības un iespējamie riski;
- Rekomendācijas attiecībā uz bērna uzņemšanu;
- Prasme sagatavot savu paplašināto ģimeni bērna ienākšanai ģimenē.

Līdzšinējā Atbalsta centru īstenotā prakse liecina, ka personas (laulāto) raksturojumu sagatavo/ sastāda psihologs, kas veicis psiholoģisko izpēti, sadarbībā ar mācību pasniedzējiem/ treneriem, un šādu praksi ieteicams turpināt. Sekojoši tas, ka persona Atbalsta centrā apmeklē gan psihologu psiholoģiskās izpētes veikšanai, gan iziet apmācības, sekmē vispusīgākas un kvalitatīvākas informācijas iegūvi par potenciālo adoptētāju (laulātajiem), kas būtiska bāriņtiesai personas (laulāto) izvērtēšanas procesā. Uz minēto norādīts arī Anotācijā: “Gadījumā, ja psiholoģiskās izpētes veikšana paredzēta atbalsta centrā, svarīgi, lai persona apmeklētu psihologu atzinuma saņemšanai tajā atbalsta centrā, kurā apgūst apmācības, lai praksē neveidotos situācijas, kad apmācības apgūst vienā atbalsta centrā, bet psihologu atzinuma saņemšanai apmeklē citā atbalsta centrā”.¹⁰

Savukārt apmācību laikā mācību pasniedzēji sniedz ieteikumus, kā atbalstīt un palīdzēt bērnam sarežģītās situācijās, kas palīdz potenciālajiem adoptētājiem (laulātajiem) izprast iespējamus izaicinājumus, piemēram - bērna uzvedības problēmas vai bērna grūtības veidot emocionālu piesaisti vecākiem. Turklāt mācības sniedz arī praktiskus padomus, kā veicināt bērna iekļaušanos jaunajā ģimenē un mazināt trauksmi. Vienlaikus, apgūstot jaunas zināšanas katrā no kompetenču kategorijām, tiek izzināta potenciālā adoptētāja (laulāto) ģimenes vēsture, kas sniedz iespēju identificēt iespējamus riskus, piemēram, vai ģimenē ir bijušas vardarbības vai emocionālo problēmu epizodes, kas perspektīvā varētu negatīvi ietekmēt adoptējamo bērnu. Potenciālā adoptētāja (laulāto) attiecību pieredze un emocionālā stabilitāte palīdz izvērtēt, vai jaunā ģimene spēs radīt harmonisku vidi, kurā adoptētais bērns var augt un pilnvērtīgi attīstīties.

¹⁰ Tiesību akta projekta “Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 “Adopcijas kārtība”” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) 8.lpp. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/46bd9eac-5da3-4e92-baa6-50492f020f9d>

Tāpat būtiska ir esošo ģimenes locekļu sagatavošana bērna ienākšanai potenciālā adoptētāja (laulāto) ģimenē. Minētais palīdz mazināt iespējamus konfliktus un veicina ciešu un atbalstošu attiecību veidošanos ģimenes locekļu starpā - potenciālā adoptētāja (laulāt) bērni un citi ģimenes locekļi ir jāiesaista adopcijas procesā, lai visi būtu emocionāli gatavi pieņemt jauno ģimenes locekli. Savukārt kompetence par veselīgām ģimenes attiecībām un emocionālo inteliģenci ir ļoti būtiska potenciālā adoptētāja (laulāto) izvērtēšanai, jo perspektīvā mazina risku adopcijas procesa nesekmīgam iznākumam - bieži vien potenciālais adoptētājs (laulātie) neapzinās savas ģimenes pagātnes ietekmi uz pašreizējām attiecībām un bērnu audzināšanas veidu, kā arī nespēj paredzēt savu reakciju stresa situācijās, kas varētu rasties bērna pirmsadopcijas aprūpes periodā. Turklāt, nozīmīga ir arī potenciālā adoptētāja (laulāto) spēja nodrošināt pienācīgu pašaprūpi un spēja meklēt palīdzību, kas liecina par viņa gatavību atzīt un risināt esošās un paredzamās grūtības arī nākotnē.

Prasības psihologam, kas veic personas psiholoģisko izpēti un sniedz psihologa atzinumu

Atbalsta centram, saņemot bāriņtiesas pieprasījumu/ nosūtījumu, kas kalpo kā pamats vienošanās noslēgšanai ar potenciālo adoptētāju (laulātajiem) un darbību, ko nepieciešams veikt, lai izpildītu Atbalsta centra noteikumu 12.15.¹ iekļautās prasības, ir obligāti ievērojamas prasības, kādām jā kvalificējas psihologam, kas sniedz psihologa atzinumu.

Kā jau iepriekš norādīts, Adopcijas kārtības 23.7. apakšpunktā noteikts, ka bāriņtiesa nosūta personu pie psihologa Atbalsta centrā vai bāriņtiesā, lai saņemtu atzinumu, kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam.

Prasības psihologam, kurš sniedz atzinumu par psiholoģiskās izpētes rezultātiem bāriņtiesai lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, noteiktas Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.² panta pirmajā daļā. Proti, minētajās lietās psihologa atzinumu ir tiesīgs sniegt psihologs, kas sertificēts klīniskās un veselības psiholoģijas vai juridiskās psiholoģijas profesionālās darbības jomā un kuram ir triju gadu profesionālā darbība bērnu vai ģimeņu izpētē. Jāuzsver, ka Anotācijā minēta atsauce uz psihologu sertifikācijas padomes 2024. gada 30. aprīļa atzinumu Nr. PSP-2e/107 (turpmāk – Atzinums), kurā sniegta norāde, ka

NB! “Psihologs nevar sniegt atzinumu par personas piemērotību adopcijai, tas pārsniedz psihologa kompetences robežas. Psiholoģiskās izpētes ietvaros tiek izvērtēti psiholoģiskie faktori, kas var sekmēt vai radīt riskus adoptējamā bērna veiksmīgai ienākšanai ģimenē un turpmāko attiecību veidošanai ar bērnu. Psiholoģiskās izpētes rezultāti ir palīdzīgi, lai iegūtu informāciju par adoptētāju personības psiholoģiskajiem aspektiem un

palīdzētu kompetentajai institūcijai pieņemt lēmumu par personas piemērotību adoptētāja statusam”.¹¹

Atzinumā norādīts, ka Atbalsta centra psihologs var veikt potenciālā adoptētāja (laulāto) psiholoģisko izpēti un sniegt atzinumu tikai gadījumos, ja:

- Psihologs nav lektors kā speciālists, kurš vada klientiem apmācības;
- Psihologs nav sniedzis adoptētājam psiholoģiskās konsultēšanas pakalpojumu;
- Psihologs atbilst Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.2 pantā noteiktajam;
- Klienta/ adoptētāja sadarbība ar psihologu ir brīvprātīga.

Minētais pamatots ar skaidrojumu, ka psihologs, kurš sniedz atzinumu, nevar un nedrīkst sadarbībā ar klientu ieņemt duālu pozīciju – realizēt izglītošanas un apmācību funkciju, kurai jābūt bez vērtējošas attieksmes pret klientu, un vienlaikus vērtēt klienta personību, viņa personības resursus, grūtības un citus faktorus, kas ir psiholoģiskās izpētes uzdevums.

Atzinumā papildus norādīts, ka psihologam, kurš sniedz atzinumu, ir svarīgi saņemt pamatinformāciju ne tikai no klientiem, bet arī no bāriņtiesas par iespējamiem bāriņtiesas konstatētiem riska faktoriem, kurus psihologam ieteicams vērtēt, veicot psiholoģisko izpēti. Savukārt bāriņtiesai ir tiesības sniegt psihologam informāciju, kura bāriņtiesas ieskatā tiek vērtēta kā nozīmīga.¹²

Psihologu ētikas kodeksa 8.5. punkts nosaka: ja klienta sākotnējais pasūtījums ir psiholoģiskā konsultēšana, tad gadījumos, kad nepieciešama arī psiholoģiskā izpēte, pēc pieprasījuma to veic un sniedz rakstisku atzinumu par klienta psiholoģiskās izpētes rezultātiem cits psihologs, kurš nav bijis iesaistīts klienta konsultēšanas procesā.¹³

Ja potenciālā adoptētāja (laulāto) psiholoģiskās izpētes un/vai mācību procesa laikā tiek konstatētas būtiskas grūtības vai riski, kas nākotnē varētu negatīvi ietekmēt ne tikai pašu potenciālo adoptētāju (laulātos), bet arī adoptējamo bērnu, Atbalsta centra speciālistiem tas ir jānorāda raksturojumā un jāinformē potenciālais adoptētājs (laulātie). Pirmais solis ir atklāta un profesionāla saruna ar potenciālo adoptētāju (laulātajiem), kurā tiek izskaidrotas konstatētās grūtības un riski, kā arī to iespējamā ietekme uz ģimenes attiecībām un adoptējamā bērna labklājību. Komunikācijai ar potenciālo adoptētāju (laulātajiem) ir jābūt cieņpilnai, skaidrojot

¹¹ Tiesību akta projekta “Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 “Adopcijas kārtība”” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) 6.lpp. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/46bd9eac-5da3-4e92-baa6-50492f020f9d>

¹² Tiesību akta projekta “Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 “Adopcijas kārtība”” sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija) 8.lpp. Pieejams: <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/46bd9eac-5da3-4e92-baa6-50492f020f9d>

¹³ Psihologu ētikas kodekss; <https://www.ikvd.gov.lv/lv/media/1122/download?attachment>

un pamatojot Atbalsta centra speciālistu viedokli ar konkrētiem piemēriem (piem., psiholoģiskās izpētes laikā konstatēts, ka viens no laulātajiem nemaz nevēlas adoptēt bērnu, bet piekritis tam otra laulātā spiediena dēļ, potenciālais adoptētājs pat nepieļauj domu, ka adoptējamajam bērnam varētu būt kādas psiholoģiska/psihiatriska rakstura problēmas un vēlas adoptēt “pilnīgi veselu” konkrēta dzimuma un vecuma bērnu ar noteiktu acu un matu krāsu, kategoriski nevēlas atklāt bērnam adopcijas faktu un viņa izcelsmi, ir noslēgts, naidīgs vai noraidošs saskarsmē ar Atbalsta centra speciālistiem un citiem mācību dalībniekiem u.tml.).

Ja tiek konstatētas grūtības, kuras pēc Atbalsta centra speciālistu domām ir iespējams risināt, potenciālajam adoptētājam (laulātajiem) ir jāpiedāvā psiholoģiskais atbalsts, individuālas konsultācijas vai papildus mācības, lai mazinātu vai novērstu konstatētās grūtības. Tas var būt ieteikums apmeklēt dažādu speciālistu konsultācijas, psihoterapiju vai dalību izglītojošās programmās vecākiem (piem., apmeklēt pāru terapiju, papildināt zināšanas par bērnu vecumposmu īpatnībām, vai apgūt bērna pozitīvas disciplinēšanas prasmes utt.).

Ja Atbalsta centra speciālisti secina, ka grūtības ir ļoti būtiskas un risks ir pārāk liels, par to būtu vēlams informēt potenciālā adoptētāja (laulāto) dzīvesvietas bāriņtiesu, kas pieņem lēmumu par personas (laulāto) piemērotību adoptētāja statusa iegūšanai. Sagatavojot potenciālā adoptētāja (laulāto) dokumentus nosūtīšanai bāriņtiesai, Atbalsta centra speciālisti var izrādīt iniciatīvu un pavadvēstulē izteikt vēlmi piedalīties bāriņtiesas sēdē, kurā tiks lemts par personas (laulāto) atzīšanu par adoptētāju.

II veidlapas sadaļa

Informācija par mācību programmas apguvi atbilstoši potenciālā adoptētāja apmācību programmā noteiktajām prasībām/ kompetencēm:

Pilnvērtīgas mācības un atbalsta centra speciālistu atbalsts palīdz potenciālajam adoptētājam (laulātajiem) papildināt zināšanas, iegūt praktiskus padomus un zināšanas, kā rūpēties par emocionāli traumētu bērnu un veidot harmoniskas attiecības ģimenē, nodrošinot, ka adopcija kļūst par veiksmīgu pieredzi, kas sniedz stabilu un drošu vidi bērnam.

Mācību procesa laikā potenciālie adoptētāji (laulātie) iegūst zināšanas par bērna aprūpi un aizsardzību, bērna attīstības vajadzību apmierināšanu un kavētas attīstības novēršanu, bērnam nozīmīgu emocionālu saikņu ietekmi un atbalstīšanu, drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošanu, sadarbību jeb darbu profesionālā komandā. Atsevišķi izdalīta kompetence bērna identitāte un tās atklāšanas nozīmīgums bērna labvēlīgai attīstībai, dzīves gājums, kultūra un pieredze.

Tabula, kuru pēc apmācību noslēguma aizpilda mācību pasniedzēji/treneri, kas vada mācību programmu adoptētājiem, sastāv no trīs daļām:

- Kompetences - (spējas, īpašības, prasmes) kategorija;
- Kompetences raksturojums (kas tajā ietverts);
- Kompetenču izvērtējums – Atbilstošs; Nepieciešams pilnveidot, Neatbilstošs kompetences līmenis.

Šo veidlapas aizpilda par katru potenciālo adoptētāju atsevišķi, ja statusu vēlas iegūt laulātie.

Veidlapā norādītās sešas kompetenču kategorijas ir balstītas uz Adopcijas kārtības 3. pielikumā norādītajām prasībām adoptētāju mācību programmas saturam un noteiktajiem kritērijiem mācību programmas izstrādei, atsevišķi izdalot kompetenci **bērna identitāte un tās atklāšanas nozīmīgums bērna labvēlīgai attīstībai, dzīves gājums, kultūra un pieredze**, kas, atbilstoši Adopcijas kārtības 3. pielikumā noteiktajām prasībām, ir iekļauta pie otrās kompetences “Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana” kā 2.7. apakšpunkts.

NB! Šo vadlīniju kontekstā rekomendēts to izdalīt kā atsevišķu kompetenci, jo minētais šobrīd ir izvirzīts kā viens no prioritārajiem jautājumiem adopcijas jomā Latvijā:
- ANO 1989. gada 20. novembra Bērnu tiesību konvencijas (turpmāk – Konvencija) 7. pantā noteikts, ka bērnam kopš piedzimšanas brīža ir tiesības uz vārdu, tiesības iegūt pilsonību, kā arī, ciktāl iespējams, tiesības zināt savus vecākus.

- saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. pantā noteikto bērnam ir tiesības uz identitātes saglabāšanu.

Atbilstoši Konvencijas 8. pantā noteiktajam dalībvalstis apņemas respektēt ikviena bērna tiesības aizsargāt savu identitāti, tostarp pilsonību, vārdu un ģimenes saites, kā paredzēts tiesību aktos, nepieļaujot nelikumīgu iejaukšanos.

Papildus norādāms, ka, lai sekmētu potenciālo adoptētāju izpratni par bērna attīstības vajadzībām un prasmi atbilstoši reaģēt uz bērna vajadzībām un nodrošināt tās, bērna identitātes jautājums¹⁴ integrēts obligātajās adoptētāju apmācībās. Sekojoši Atbalsta centra pienākums, realizējot potenciālo adoptētāju apmācību, ir sniegt zināšanas par adoptētu bērnu tiesībām uz identitātes saglabāšanu, nodrošinot kultūras, valodas un sava vārda saglabāšanas iespējas, kā arī veicinot izpratni par adoptēta bērna tiesībām zināt savu pagātņi un izcelsmi. Bērna interešu pienācīga ņemšana vērā nozīmē to, ka bērniem ir pieejama savas valsts un izcelsmes ģimenes kultūra (un, ja iespējams, valoda) un iespēja iegūt informāciju par savu bioloģisko ģimeni saskaņā ar attiecīgās valsts profesionālajiem noteikumiem¹⁵.

Katra veidlapā norādītā kompetences kategorija ir sadalīta un aprakstīta sīkākos kritērijos, ņemot vērā potenciālajiem adoptētajiem noteiktās prasības par nepieciešamajām zināšanām, pieredzi un praksi.

¹⁴ Ministru kabineta 2018.gada 30.oktobra noteikumi Nr.667 "Adopcijas kārtība" 3. pielikuma Mācību programmas satura 2. kompetences 2.7. apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/302796-adopcijas-kartiba>

¹⁵ ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr.14 par bērnu tiesībām uz to, lai primārais apsvērums būtu viņu intereses (2013)

III veidlapas sadaļa

Potenciālā adoptētāja kompetenču pašvērtējums:

- Kompetences (spējas, īpašības, prasmes) kategorija;
- Kompetences novērtējums.

Sadaļa ietver sevī sešas kompetences, tos pašus kritērijus, kas ietverti II veidlapas sadaļā informācija par mācību programmas apguvi atbilstoši potenciālo adoptētāju apmācību programmā noteiktajām prasībām/ kompetencēm .

Mācību procesa beigās potenciālais adoptētājs novērtē savas stiprās puses un vajadzības, atbilstoši noteiktajām kompetenču kategorijām, kuras ir nozīmīgas, adoptējot bērnu. Potenciālais adoptētājs brīvā formā sniedz savus komentārus un paskaidrojumus atvēlētajās vietās, subjektīvi novērtējot, vai viņa kompetences (prasmes, izpratne, spējas) līmenis ir atbilstošs, vai arī kompetences līmeni ir nepieciešams pilnveidot.

Pēc pašvērtējuma parakstīšanas tas pievienojams Atbalsta centra speciālistu sagatavotajai informācijai iesniegšanai bāriņtiesā.

Pielikums Nr.1

Potenciālā adoptētāja (laulāto) raksturojums un informācija par mācību programmas apguvi
(kas nepieciešams lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam)

I		
POTENCIĀLĀ ADOPTĒTĀJA (LAULĀTO) _____ (vārds, uzvārds, dzimšanas un dzīvesvietas dati)		
RAKSTUROJUMS		
<i>(aizpilda Atbalsta centra psihologs, kas veic psiholoģisko izpēti, un/vai sociālais darbinieks, kas sniedz atbalstu potenciālo adoptētāju (laulāto) mācību laikā)</i>		
Raksturojuma pieprasītājs (attiecīgās bāriņtiesas nosaukums)		
Raksturojumu sagatavoja (vārds, uzvārds, amats, paraksts):		
Ar raksturojumu iepazīnās (potenciālā adoptētāja (laulāto) vārds, uzvārds, paraksts)		
1.	Personas (Laulāto) motivācija, motivācijas veidošanās vēsture un iemesli <i>(piem., realizēt sevi kā vecāku)</i>	
2.	Pieredze bērnu aprūpē un audzināšanā <i>(apkopojums par izieto praksi vai skaidrojums, ka esošā pieredze ir pielīdzināma praksei)</i>	

3.	Personas iespējamie riski/grūtības (piem., adoptēt vēlas tikai viens no laulātajiem, gaidas attiecībā uz adoptējamo bērnu u.tml.)	
4.	Personas resursi un stiprās puses (piem., spēja un gatavība pielāgot savu ikdienu adoptējamā bērna pilnvērtīgai aprūpei, paplašinātās ģimenes atbalsts adopcijai u.tml.)	
5.	Turpmākās paredzamās vajadzības un iespējamie riski (piem., būtu nepieciešams speciālistu atbalsts bērna pirmsadopcijas aprūpes periodā u. tml.)	
6.	Rekomendācijas attiecībā uz bērna uzņemšanu (bērnu skaits, vecuma robežas, dzimums, u.tml)	
7.	Prasme sagatavot savu paplašināto ģimeni bērna ienākšanai ģimenē (spēja nodrošināt pienācīgu pašaprūpi, kā arī spēja meklēt palīdzību, kad tā būs nepieciešama. Spēja apzināties savas ģimenes pagātnes ietekmi uz pašreizējo attiecību veidošanas un bērnu audzināšanas veidu. Prasme veidot noturīgas ilgtermiņa attiecības. Prasme būt elastīgam un stresa situācijās saglabāt mieru).	

Raksturojuma kopsavilkums (raksturo, kādas ir potenciālā adoptētāja stiprās un vājās puses, kurās jomās varētu pieredzēt grūtības un varētu būt nepieciešams atbalsts (kāds tieši), jebkādi citi būtiski komentāri, papildu atklājumi, novērojumi un aspekti, kas nozīmīgi, vērtējot potenciālā adoptētāja (laulāto) objektīvās iespējas un kompetences)

II**INFORMĀCIJA PAR MĀCĪBU PROGRAMMAS APGUVI**

atbilstoši potenciālo adoptētāju apmācību programmā noteiktajām prasībām/ kompetencēm

(aizpilda mācību pasniedzēji/treneri, kas vada mācību programmu adoptētājiem par katru potenciālo adoptētāju atsevišķi

(ja adoptētāja statusu vēlas iegūt laulātie))

Vārds Uzvārds		Kompetences izvērtējums <i>(prasmes, izpratne, spējas, sniedzot novērtējuma pamatojumu)</i>		
Kompetences (spējas, īpašības, prasmes) kategorija	Kompetences raksturojums	Atbilstošs kompetences līmenis	Kompetences līmeni nepieciešams pilnveidot	Neatbilstošs kompetences līmenis
Bērna aprūpe un aizsardzība	Izprot bērna fiziskās un emocionālās pamatvajadzības; Spēj nodrošināt bērna vajadzībām atbilstošu aprūpi un uzraudzību. Izprot fiziskās, emocionālās, seksuālās izmantošanas un pamešanas novārtā ietekmi uz bērnu; Izprot bērna drošību apdraudošos riskus un prot bērnu atbilstošā veidā par to izglītēt.			

Bērna attīstības vajadzību apmierināšana un kavētas attīstības novēršana	Izprot bērna attīstības vajadzības, vecumposmu attīstības īpatnības, spēj novērot un atpazīt kavētas attīstības pazīmes; Spēj saprast bērna pārdzīvotās traumas un to ietekmi uz bērna attīstību un uzvedību; Prasme atbilstoši reaģēt uz bērna vajadzībām un nodrošināt tās; Spēj veidot saikni ar bērnu un sniegt drošības sajūtu.			
Bērnā nozīmīgu emocionālu saikņu ietekme un atbalstīšana	Izprot bērnam nozīmīgu saikņu ietekmi; Prot stiprināt bērna saiknes un veicināt attiecību uzturēšanu ar bērna izcelsmes ģimeni un citām bērnam nozīmīgām personām.			
Bērna identitāte un tās atklāšanas nozīmīgums bērna labvēlīgai attīstībai (Papildu kompetence)	Izprot bērna identitātes atklāšanas un saglabāšanas nozīmīgumu bērna labvēlīgai attīstībai Izprot bērna dzīves gājuma, kultūras un pieredzes nozīmīgumu bērna veselīgai attīstībai, valodas un vecāku dotā vārda saglabāšanu bērna identitātes saglabāšanai.			
Drošu un atbalstošu mūžilgu attiecību veidošana	Izprot drošas piesaistes nozīmi un ietekmi uz bērna attīstību; Prot radīt bērnam drošu ģimenisku vidi;			

	Spēj veidot atbalstošas mūžilgas attiecības.			
Sadarbība jeb darbs profesionālā komandā	Izprot bērnu tiesību aizsardzības tiesisko regulējumu, ārpusģimenes aprūpes veidus un to atšķirības; Izprot bāriņtiesas un atbalsta centra atbildības jomas, tiesības un pienākumus; Izprot komandas darba principus; Spēj iesaistīties un strādāt komandā, sadarboties ar speciālistiem bērna labklājības nodrošināšanā; Izprot adopcijas tiesiskās sekas.			
Kompetenču novērtēšanas kopsavilkums (<i>mācību treneri/pasniedzēji novērtē, kādas ir potenciālā adoptētāja stiprās un vājās puses, kurās kompetences jomās varētu pieredzēt grūtības un varētu būt nepieciešams atbalsts un tamlīdzīgi</i>). Veicot informācijas par mācību programmas apguvi apkopojumu ievērot principu, ka Adoptētāju mācību programmā tiek akcentēta mūžilgu attiecību veidošana ar adoptētāju ģimeni.				

III

POTENCIĀLĀ ADOPTĒTĀJA KOMPETENČU PAŠVĒRTĒJUMS

savu resursu un vajadzību novērtējums atbilstoši noteiktajām kompetencēm potenciālajiem adoptētājiem (*mācību procesa beigās aizpilda katrs no laulātajiem atsevišķi, ja adoptētāja statusu vēlas iegūt laulātie*)

Vārds Uzvārds

Kompetences (spējas, īpašības, prasmes) **kategorija**

Kompetences novērtējums (*katrs potenciālais adoptētājs novērtē savas stiprās puses un vajadzības atbilstoši kompetenču kategorijām, kuras ir nozīmīgas, adoptējot bērnu. Adoptētājs sniedz komentārus un paskaidrojumus atvēlētajās vietās, subjektīvi novērtējot, vai kompetences (prasmes, izpratne, spējas) līmenis ir atbilstošs vai arī kompetences līmeni nepieciešams pilnveidot. Adoptētājs pašvērtējuma izveidei var izmantot tos pašus kritērijus, kas ietverti kompetenču izvērtējuma veikšanai*)

1.	Izpratne par bērna fiziskajām un emocionālajām pamatvajadzībām. Prasme nodrošināt bērna vajadzībām atbilstošu aprūpi un uzraudzību.	
2.	Izpratne par bērna attīstības stadijām un vajadzībām, vecumposmu attīstības īpatnībām, spēja novērot un atpazīt kavētas attīstības pazīmes. Spēja saprast pārdzīvotās traumas un to ietekmi uz bērna attīstību un uzvedību. Prasme atbilstoši reaģēt uz bērna vajadzībām un nodrošināt tās. Spēja veidot saikni ar bērnu un sniegt drošības sajūtu.	
3.	Izpratne par bērna identitāti un tās atklāšanas nozīmīgumu bērna labvēlīgai attīstībai.	

	Izprot bērna dzīves gājuma, kultūras un pieredzes nozīmīgumu bērna veselīgai attīstībai, valodas un vecāku dotā vārda saglabāšanu bērna identitātes saglabāšanai un stiprināšanai.	
4.	Izpratne par bērnām nozīmīgu saikņu ietekmi. Prasme stiprināt bērna saiknes un veicināt attiecību uzturēšanu ar bērna izcelsmes ģimeni un citām bērnam nozīmīgām personām.	
5.	Izpratne par drošas piesaistes nozīmi un ietekmi uz bērna attīstību. Prasme radīt bērnam drošu ģimenisku vidi un spēja veidot atbalstošas mūžilgas attiecības ar bērnu.	
6.	Izpratne par komandas darba principiem. Izpratne par bāriņtiesas un atbalsta centra atbildības jomām, tiesībām un pienākumiem. Spēja darboties komandā, sadarboties ar speciālistiem un organizācijām bērna labklājības nodrošināšanai.	

Pašvērtējuma kopsavilkums (*potenciālais adoptētājs kopumā novērtē, vai mācību programmā apgūtās zināšanas un prasmes ir atbilstošas bērna pilnvērtīgai aprūpei un audzināšanai un turpmākā atbalsta nepieciešamību*)

Izsaka nodomu turpināt _ vai neturpināt _ sadarbību ar atbalsta centru (atzīmēt vajadzīgo).

Potenciālais adoptētājs

(vārds, uzvārds, paraksts, datums)

- Pielikumā:
- 1) psihologa atzinums, kas nepieciešams bāriņtiesai lēmuma pieņemšanai par personas piemērotību adoptētāja statusam (*ja psiholoģiskā izpēte izieta atbalsta centrā, kas realizēja apmācības*);*
 - 2) apliecība par mācību programmas apguvi;
 - 3) prakses atskaite (*ja prakse ir bijusi nepieciešama un izieta atbalsta centrā, kas realizēja apmācības*);

*- saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 30. oktobra noteikumu Nr.667 “Adopcijas kārtība” 23.7. apakšpunktu.